

gen juist door
waren en blé-
gelaten werd,
lijk was, zoo-

van Moppel,
net haar zig-
t) schrijft in
angelegenheid.
ls gewoonlijk,
rden. Dat hij
en verzwijgt
daar gewend

er nog niet
zouden deze
broeders.....)

men in een
Het had zoo
kend kunnen
n maken wat
dat er afwij-
en belijdenis),
kunnen lezen,
invaarden, en
handelen wil,
hij van ons
gen. Het ont-
is, meenen
n de zijne.

aan het Cen-
l de Partij te
elpen als ze
elpen. Wij
met ons wilde

de wilde ma-
erderheid met
en einde aan
er geen ernst
et geen ernst
ta, Grosheide,
maakte geen
ynodocratische

aarmee is het
de christelijke
ekers, de Vel-
kerkenooten,
maakt, en nu

n aan te trek-
is aantrekken.
fische crisis".
n. Wij hebben
gen er daarom
at ze bij den
nu pas weer
kerkeraad van
A. Bos op be-
volle rechten
je van gerozen
iet andere van
lder" (zie ver-
achtigheid een
zullen er hier
andere rubriek
e beschouwing
niet vooruit-
en betrokkene,
niet begrijpen,
t, dat het blad
ogen blik

kerkeraad wist
Dreitsche (en
luiting aan een
roken van het
n noodweg. De
hem aangewe-
zijn eerste bro-
over wat
lidderbos: geen
thouden, maar
naar zoo laten
we formule in
hebben uitge-
porten en
en, en die daar-
a, de menschen,
t ze welgerden
iten loopen. De
e zijn brochure
e „koninklijke
ren niet alleen
e, maar ook de
het dan maar
t er ook maar
s bij de room-
sij „Ons leven
kerkaltair kan
Ons lieve Heer

ontsnappen wil-
tt den weg des
w God. Als de
en „noodweg",
k l i j k e weg,
met zijn Israël
waar de Heere
ht-stellend met
zijn volk is dan

veilig, omdat het zijn BEVÉL kreeg, het pad, dat Hij wees, op te gaan. De noodweg wordt op DIE manier een pad van schijnend licht. Maar elk paadje, waarop men het openbare recht des Heeren verloochent, is geen noodweg, maar een zondeweg. Een nood-uitgang, b.v. voor gevallen van uitbrekende brand, is een geoorlofd gang, een geboden gang; het is de koninklijke-weg-voor-noodgevallen. Maar een weg van openbare zonde en van maskeering van de rechten van den eenigen Wetgever is geen weg; en de aanprijzing daarvan beteekent een o p b r e k e n v a n d e n w e g, waarlangs God met zijn volk wil trekken.

En nu komt daar die kerkeraad van Assen niet met den koninklijken weg, ook niet met een noodweggetje, doch met een modderpad. „Misverstand" in het spel! welja, en dan hebben we al die zware stukken kunnen lezen over revolutie, en over goddelijke waarheden, en over de onverbrekelijkheid van synodale besluiten, en over het feit, dat elke kerkeraad, dus ook die van Assen, synodocratisch, heeft besloten wat de synode besloot, m.a.w. heeft besloten weg te zenden, en weg te houden die zij wegzond. Nu gaat die kerkeraad publiek ds Bos inviteren, om verraad te plegen aan zijn broeders, en de eenheid met hen te verloochenen.

Wij zullen gauw weten, wat ds Bos dezen smaders van zijn en onzen naam te antwoorden heeft. Toen ik het nieuwe kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk van Assen in oogenschouw mocht nemen, was het ds B. A. Bos, die mijn aandacht vestigde op de lijst van predikanten, die de kerk van Assen hadden gediend. Ook ds Scheele stond erbij; achter zijn naam stond: synodaal geworden. Thans inviteert ds Scheele ds Bos den gereformeerden kerkeraad van Assen te nopen, hetzelfde achter zijn naam te zetten. Wij hebben geen enkele reden, om, zoolang het tegenwoordig niet blijkt, te onderstellen, dat ds B. A. Bos niet haastig aan dezen ds Scheele en de zijnen zal berichten: dat hij er niet aan denkt, zijn brochure te „vermoorden".

Grondslag en doel

van de Chr. School, III

We zouden nu de vraag onder de oogen zien: „Wat is eigenlijk Christelijk onderwijs?" Om hierop een goed antwoord te geven, zullen we eerst moeten nagaan welk doel we bij onzen schoolarbeid dienen na te streven. In het juist verschenen leerboek der opvoedkunde voor Christelijke Kweekscholen, dat den titel draagt: „Vorming der Persoonlijkheid", door S. Visser, wordt op pag. 15 deze doelstelling aldus gedefinieerd: „Het nemen van geschikte maatregelen om het kind te vormen tot een persoonlijkheid, in wie de godsvrucht heerst, die degelijke kennis bezit en zich kenmerkt door echte beschaving".

Nu is het maar de vraag wat men onder een persoonlijkheid verstaat.

Prof. Waterink zegt, dat het zeer moeilijk is het begrip persoonlijkheid juist te omschrijven. In het algemeen kan naar zijn meening gezegd worden, dat de persoonlijkheid is de zich een eenheid wetende individualiteit, die zich bewust is van de oorzakelijke en doelstellende verbanden in zijn leven, voorzover deze voor hem kenbaar zijn.

Rombouts drukt zich uit als volgt:

„Zoodra we het ideale begrip der persoonlijkheid aanraken, staan we voor „een warm omstreken probleem". Persoonlijkheid onderstelt geestelijke kracht en geestelijke volheid. Daarom gebruiken we het woord persoonlijkheid, waar we een krachtig, een rijk ontwikkeld geestesleven vinden: bij een Caesar, een Augustus, een Goethe, een Napoleon, een Bismarck. Een tweede kenmerk van 't begrip persoonlijkheid is de zelfstandigheid. Het is de persoonlijkheid eigen zich niet te laten knechten, maar te heerschen, zich niet door vreemde machten te laten voortstuwen, maar uit innerlijke kracht zijn leven te reguleeren. Persoonlijkheid houdt dus in: geestelijke vrijheid en geestelijke heerschappij".

Tot zoover Rombouts in zijn „Historische Paedagogiek".

Als ik het goed zie, wil men dus met het vormen van een persoonlijkheid bereiken de vervolmaking van het kind. Wat in kiem aanwezig is, moet tot verdere ontwikkeling en uitbloei komen. Dat dit althans de bedoeling is van den heer Visser blijkt wel uit wat hij verder opmerkt: „Om zulk een persoonlijkheid te vormen, zal het noodig zijn het godsdiensstijg-zedelijk bewustzijn van het kind te versterken, zijn intellectuele gaven te ontwikkelen en het zin voor „al wat lieflijk is en welluidt" bij te brengen. Hoe dit te rijmen is met het antwoord op vraag 7 van onzen Catechismus, waar immers gesproken wordt van onze natuur, die alzo verdorven geworden is, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden, is mij voornog niet duidelijk.

Oók de rest van de definitie, die de heer V. geeft, roept allerlei vragen op. Hij spreekt immers over godsvrucht, die heerschen moet in den tot persoonlijkheid uitgegroeiden mensch.

Wat bedoelt hij daarmee? Godsvrucht?

Daarvan spreekt bijna iedereen tegenwoordig. Maar welken inhoud heeft dat begrip? En moet het gods-

Men kent dit geluid. Maar dat het tot zoo iets als dezen openbaren voorslag komen kón, wel, dat is het beste bewijs voor het bestaan van een ethische crisis. Wij mogen niet gelooven, dat ds B. A. Bos zich zal laten aanleunen, wat toch wel eens uit Oosterbeekse kringen gelanceerd is, dat de Gereformeerde Kerken van Nederland een „Schilder-groep" zijn; ik neem aan, dat hij zulk spreken verfoeit, ongeacht, wie zich er aan bezondigen zou. Maar we hebben het ditmaal dan ook niet over ds B. A. Bos, wiens reactie wij rustig afwachten, maar over het synodocratische gezelschap in Assen. Het moge weten, dat het ons „geholpen" heeft: juist in de week, waarin wij de felste windstooten verwachtten tegen het Amersfoortsche congres, heeft het gebaar van dezen kerkeraad ons het beste bewijs geleverd, dat de boel stuk is; dat om recht niet meer gemaakt wordt; dat men den één binnenlokken wil, den ander eruit wil laten; dat onze synode in Groningen precies den spijker op den kop geslagen heeft, toen zij aanwees, dat men van synodocratische zijde officieel wel zei: laat ons praten door DEPUTATEN, maar tegelijkertijd probeerde, plaatselijk al vast de kerken los te maken van haar ambtsdragers. Juist zulk gedoe breekt alle goede relaties stuk. In 't jaar, waarin dr J. Ridderbos aftreedt is de uitdrijvings-actie, ondernomen door dr H. H. Kuiper, doodgeloopen in een ethisch monstrum van enorme afmeting. En wij geven — ook ds Vellenga moge het zich als antwoord op zijn schampere opmerkingen voor gezegd houden — de verzekering, dat alle samenwerking wordt stuk gemaakt, niet door besluiten, die men eerlijk meent (dan kan men nog steeds „op punten" elkaar ontmoeten) doch door het spel van rechteloosheid en willekeur.

De tijd zal leeren, dat wie 't hoofd koel houdt, en (bejegening!) normen ook als normen behandelt, weer wordt vergaderd. De anderen verstrooien wel zichzelf, al roepen ze ook duizendmaal: blijft één.

K. S.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

dienstig-zedelijk bewustzijn bij het kind versterkt worden? Ik dacht, dat het wederom geboren moest worden of veronderstelt de heer V. naar den aard der liefde, dat deze reeds heeft plaats gehad?

Maar genoeg hierover: de definitie, waarmee de heer V. het opvoedingsdoel omschrijft, lijkt me onaanvaardbaar. We moeten en mogen m.i. niet streven naar het vormen van persoonlijkheden, die uit innerlijke krachten hun leven reguleeren. We moeten van onze kinderen niet maken heerschers, maar gehoorzame volgelingen van Jezus Christus. Ze moeten niet heerschen, maar dienen en wel dien eenen Meester, die hun Verbondsgod is en in wiens naam zij zijn gedoopt.

Veel beter lijkt me de definitie, die Bavinck geeft in zijn „Paedagogische Beginzelen": „Menschen Gods te vormen, tot alle goed werk volmaaktelijk toegelust!"

Zeer juist wordt m.i. het opvoedingsdoel van onze scholen omschreven in het antwoord op vraag 6 van den Heidelbergse Catechismus: „opdat hij God, zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen".

We moeten „geen warm omstreken problemen" in onze doelstellingen opnemen. Dan weten we straks niet eens meer, wat wij nastreven bij ons onderwijs. Het opvoedingsdoel dient ons helder en klaar voor oogen te staan. Dan is het nog altijd moeilijk genoeg om het eenigszins te verwerkelijken in onzen schoolarbeid.

K. v. H.

ZENDING EN EVANGELISATIE

DI LOEAR NEGERI I

3 April 1948 schreef de redacteur van „De Reformatie" inzake het gebruik van den term „buitenlandse kerken" in de conclusies van de bekende Kwitang-Conferentie:

De ééne aanvaarde term „buitenlandsch" beteekent een dolkstoot in den rug van Schouten-Bruins Slot. Maar 't schijnt, dat je niet in de gaten loopt, als je maar een versje zingt. Waarom schrijft de Heer Schouten nu niet eens een ferm artikel in „Nederlandsche Gedachten" tegen de synode van Eindhoven, en de zendingsmenschen plus deputaten?

Voor zoover ik weet, wacht deze laatste wensch nog steeds op zijn vervulling. „Nederlandsche Gedachten" van 11 Dec. 1948 bevat wel een artikel van prof. dr S. U. Zuidema over: „De politieke belijdenis in de uitspraken van de Synode der Geref. Kerken te Eindhoven". In dit artikel wordt onder meer het volgende gezegd:

In dit voorlopig accoord nu wordt inderdaad van de Nederl. Kerken als van buitenlandse kerken gesproken. Meer dan éénmaal.

Reeds in hun rapport hebben de Deputaten zelf de

vinger bij deze wonde gelegd, en opgemerkt dat hier een misverstand in het spel is. N.l. een misverstand in de vertaling. In het oorspronkelijke, in het Maleis opgestelde voorlopig accoord, komt de uitdrukking voor: „di loear negeri". Had men deze uitdrukking letterlijk vertaald, zo zou zij geluid hebben: „van buiten", en was er sprake geweest van „kerken van buiten". Deze term was toentertijd reeds in Indië in zwang gekomen, dank zij de conferentie te Makassar. Ook daar werden de zending drijvende kerken, om ze onder één naam saam te vatten (en Amerikaanse kerken dienen dan ook genoemd te worden!) genoemd: Kerken, die van buiten komen. Nu stak daar geen enkel revolutionair-Republikeins sentiment in. Want de conferentie te Makassar handelde over en in die gebieden, welke aan de Nederlandse soevereiniteit loyaal waren. De uitdrukking beteekent ook niets meer, dan wanneer wij b.v. spreken over: van buiten de provincie Gelderland! Buiten-Gelderse Kerken!

Al is het zoo, dat prof. Zuidema direct er na opmerkt, dat het Kwitang-accoord op de synode te Eindhoven terzijde gelegd is, lijkt het ons toch wel gewenscht om op het bovenstaande nader in te gaan. Immers, de synode van Eindhoven heeft de Kwitang-conclusies niet terzijde gelegd, maar ze in grondlijnen aanvaard. Nadat met blijdschap geconstateerd was, dat in de conclusies van de samenspreking te Batavia, Mei 1947, tot uiting was gekomen de begeerte van de kerken liggende in het gebied van den javanischen raad van kerken (D.P.G.) om haar zendingroeping zelfstandig te behartigen en verklaard was, dat men volgaarne bereid was door „haar hierin alle nodige en gewenste hulp en medewerking in gehoorzaamheid aan Christus en uit liefde tot de broeders te verlenen", werd besloten deputaten te benoemen om o.a. samen te spreken met de (kerken liggende binnen het gebied van den) javanischen raad van kerken „ZULKS OVEREENKOMSTIG DE VOORGESTELDE GRONDLIJNEN, voorzover die mede door haar zijn aanvaard" (art. 141, syn. Eindh.).

Prof. Zuidema kan wel zeggen, dat de kous sinds Eindhoven nog niet af is. Maar, heeft de synode van Eindhoven de kous soms uitgetornd? In het schrijven aan de D.P.G. zijn o zoo voorzichtig eenige organisatorische puntjes aangeroerd (bijdrage XLIII). Maar Eindhoven heeft in niets critiek laten hooren op het bestaan van het overkoepelende lichaam der D.P.G. en het medewerken der kerken uit Java ten Zuiden daarin. En ook heeft Eindhoven geen critiek laten hooren op de minstens revolutionaire gedachten, die aan heel het Kwitang-rapport ten grondslag liggen. Eindhoven heeft reeds de voet in de kous gestoken.

En daarom is het goed te vragen: is het wáár, dat in het Kwitang-rapport over buitenlandse kerken gesproken wordt? Prof. Zuidema komt met de conferentie van Makassar aandragen. Daar waren kerken uit loyale gebieden, en deze conferentie sprak van „kerken, die van buiten komen". Over die loyaliteit van verschillende inheemse kerken zou nog wel iets te zeggen zijn. We schrikken er tenminste van, als we in het tijdschrift „Indonesië", Nov. 1948, blz. 199, van de hand van dr K. J. Brouwer (Oegstgeest) lezen:

En nu..... heeft het mij sterk getroffen, dat onder de kerkelijke voormannen, ook in Oost-Indonesië, zeer velen, naar het mij voorkomt verwegde de meesten, politiek geheel op de Republiek georiënteerd zijn. In het uiterste noorden, zover mogelijk van Java verwijderd, zei een hunner tegen mij: als ze de Republiek aanaan, hebben wij hier pijn. En op Java zei een ander: ook al zou de Republiek ondergaan, toch heeft die het zaad in ons gestrooid, dat zal blijven leven.

Deze beide woorden zijn typerend voor de geest, die deze mannen bezield.

Is dit loyaliteit?

Het is inderdaad wáár, dat in het rapport van de Commissie voor opleiding van gemeente-voorgangers, op 24 Maart 1947 op de Makassar-conferentie vastgesteld, onder punt 9b gesproken wordt van hulp van kerken buiten Indonesië (di loear Indonesia). Maar, moet niet tevens erbij in rekening gebracht worden, dat dezelfde conferentie óók sprak van het stichten van den vrijen staat Indonesia (Negara Indonesia jang merdeka; in het rapport van de Commissie „Kerk, Volk, Staat", eveneens vastgesteld op 24 Maart 1947). Het zou wel eens zoo kunnen zijn, dat óók op de Makassar-conferentie de Nederlanders als buitenlanders beschouwd werden. Men zie bovenaangehaalde woorden van den ter zake kundigen dr K. J. Brouwer! Doordat prof. Zuidema naar de Makassar-conferentie verwijst, maakt hij zijn stelling, dat di loear negeri = van buiten eer zwakker, dan sterker.

Het zegt natuurlijk nog niet zoo erg veel, dat een in 1947 samengesteld woordenboekje opgeeft:

negeri = land (rijk); staat;

loear Negeri = buitenlandsch.

Maar het geeft toch te denken, dat men op de Kwitang-conferentie, waar heusch geen ondeskundigen op taalgebied waren, di loear negeri precies zoo vertaald is.

Het geeft toch te denken, als dr K. J. Brouwer in genoemd tijdschrift over de Kwitang-conferentie schrijvende, zegt, dat er is „uitgesproken, dat en hoe de buitenlandse (spatiëring van mij, v. d. W.) kerken — en dat zijn dus ook de oudere kerken in Nederland — aan dit werk kunnen mede helpen".

Met kracht dringt de vraag naar voren: staat het

„buitenlandse kerken" er soms toch als juiste vertaling? Is toch een knieval gedaan voor de Republiek?

Op deze vragen wordt een regelrecht antwoord gegeven, door wat de zendingsconsul, mr S. C. Graaf van Randwijk uitsprak in een inleiding, gehouden voor het bestuur der Vereenigde Nederlandsche Zendingcorporaties te Oegstgeest, op 6 Jan. 1949:

Hebben wij het niet volledig aanvaard, dat de Indonésische vertegenwoordigers der Kwintang-conferentie er op stonden ons als „buitenlandse Kerken" aan te duiden, d.w.z. de Nederlandsche kerken los te zien van de tijd toen wij in Ned. Indië het leidende volk waren en alleen met ons te spreken als boodschappers van het Evangelie, als vertegenwoordigers der wereldkerk?

Bovenstaande woorden (gepubliceerd in „Wending", Jan. 1949, onder het opschrift: Geestelijke oordeelvorming en het Indonesisch vraagstuk) geven het recht tot de volgende conclusies:

a. De Javaansche vertegenwoordigers stonden erop, dat het woord di loear negeri gebruikt werd en vertaald werd als buitenlandsch.

b. Het is dus onjuist om te doen, alsof de vertaling ongelukkig gekozen is. Met opzet is hier zoo gehandeld. Hier sprak het revolutionair-republikeinsch sentiment!

c. De conclusies der Kwintang-conferentie zijn onder teekend door „de voorzitter van de delegatie van de buitenlandse kerken, Th. B. W. G. Gramberg". Deze teekende dus ook voor de gebonden Geref. Kerken. Door deze handteekening werd „buitenlandse kerken" in de volle beteekenis van het woord aanvaard. Eindhoven heeft hier niet tegen geprotesteerd. De zendingsdeputaten hebben alleen gepoogd om den term „buitenlandsch" anders te interpreteren. En prof. Zuidema volgt hun voorbeeld.....

d. Eindhoven heeft de Kwintang-conclusies in grondlijnen aanvaard. Dus ook deze revolutionaire grondlijn: di loear negeri. In den brief aan de D.P.G. (de Javaansche raad van kerken) is geen enkel protest hiertegen te vinden.

e. Men late zich geen zand in de oogen strooien. Al te waar blijven de woorden, die prof. Zuidema eens schreef in zijn mooie brochure over de indische kwestie (blz. 23, 24):

„De strijd rondom de Constitutie in de huidige Indische (kwestie) is een strijd voor het behoud der christelijke grondslagen van ons staatkundig leven. Hier mag geen krimp gegeven worden. Hier moet elke dag opnieuw voor gewaakt worden, dat wij niet zelf met deze geest des tijds besmet worden en het „zoo erg niet meer" gaan vinden. Wie dit niet meer „zoo erg" vindt, is al verloren. Hij koos al voor de tegenpartij, zijn zwijgen aan onze zijde maakt na verloop van tijd plaats voor zijn spreken aan de overzijde".

We vreezen, dat bovenstaande woorden op prof. dr S. U. Zuidema zelf van toepassing worden. Wanneer hij dan ten aanzien van Eindhoven „vrede, vrede" roept, laten dan anderen spreken gaan. Het gaat immers om de A.R. beginselen, het gaat om het behoud der christelijke grondslagen van ons staatkundig leven. Te Eindhoven is gecapituleerd voor den geest des tijds. Wie daartegen protesteert is anti-revolutionair. Maar wie „di loear negeri" niet zoo erg meer vindt, is al verloren.

f. In het Kwintang-accord komt volgens de verklaring van mr S. G. Graaf van Randwijk nog een grondlijn bloot. De zending wordt voortaan beschouwd als VERTEGENWOORDIGER DER WERELDKERK.

Ook dit is naar den geest en de eischen des tijds. In de verklaringen van de van 5-25 Juli '47 te Whitby (Canada) gehouden conferentie van den internationalen Zendingsraad (mr S. G. Graaf van Randwijk was hierbij aanwezig!) is precies hetzelfde neergelegd. Latourette en Hogg omschrijven dit in hun op verzoek van den Int. Zendingsraad geschreven boekje: „Tomorrow is here" aldus: To day..... the missionary..... regarded as an agent of the Church Universal (vandaag wordt de zending beschouwd als een werker in dienst van de wereldkerk).

Men moet niet meenen, dat we oecumenische spoken zien of dito sprookjes bedenken. In deze woorden: dienaar, agent van de wereldkerk, vernemen we de reële sprake van het Beest, de centralisatie, de ontkrachting van de zedende kerk, de plaatselijke gemeente. Alles komt onder één (revolutionaire, ongehoorlijke) top-leiding, die alles te zeggen heeft.

Whitby heeft verklaard, dat de figuur van zenden de kerk uit de mode is. De inlandsche kerken kunnen nu kiezen, wie ze willen. En zendingen kunnen door die kerken ontslagen worden. Vandaag zijn zendingen, die geen „begrip" voor het oostersch nationalistische hebben „Unerwünscht". Oegstgeest en Baarn staan thans beide zeer „begrijpend" tegenover de revolutie, die onze jongens doodt.

Doch men kan wel flirten met het Beest, maar ten slotte eet de revolutie toch haar eigen kinderen op. Mr S. G. Graaf van Randwijk kondigde in zijn aangehaald artikel de mogelijkheid reeds aan, dat het gewenscht zou kunnen zijn, dat de Nederlandsche zending zich uit Indië terug trok. Andere leden der wereldkerk — immers hetzelfde bedrijf! — zouden het werk dan wel beter kunnen opknappen. De hongaren soms, met wie men in onderhandeling is? Of de modernistische Amerikanen van de Federal Council, die ook al zoo'n heer-

lijk „begrip" voor Indië hebben en die de U.N.O. smeecken het te „bevrijden"?

Het kon wel eens zijn, dat de operatie uitstekend gelukt is te Eindhoven. Maar, dat de patiënt er aan overlijdt.

Sneek, Febr. 1949.

C. v. d. WAAL.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Diep werd ik getroffen door een bericht in de bladen, dat een commissie van taal- en andere kundigen zou samenkomen, om vast te stellen, wat wij onder het woord: democratie moeten verstaan. Dat is buitengewoon verrassend, want ik meende, dat wij allen dag niet alleen in theorie doch ook praktisch daarin werden onderwezen. Immers regeeren tegenwoordig de democraten de wereld, aan deze en aan gene zijde van een ijzeren gordijn, en dat niet op de nog vergelijkenderwijze bescheiden wijze van de vroegere absolute heersers, maar zelfs zoo, dat zij heel het leven in doen en denken willen beheerschen, onder de belofte, dat wij dan ook zekerheid hebben van een gelukkig bestaan, van de wieg tot het graf.

Deze democratische overheden scheppen een nieuwe maatschappij en daarin een nieuwen mensch.

Zij bepalen zelfs de wet voor alle wetenschap en kunst. In Rusland zegt de overheid, wat bijv. erfelijkheid is, of zij er is, en of zij er niet is. Voorts wat kunst is en historie. Het blijkt nu, dat de Russen alles hebben uitgevonden van het buskruit af tot de radio toe. En wie dat tegensprekt wordt „gelikwidet".

Vandaar dat alle mannen van wetenschap daar roepen: groote Stalin U heeft gelijk. En deze, anders dan koning Kanut, aanvaardt dit hoffelijk. Dat is daar democratie.

Maar aan deze zijde van het ijzeren gordijn is de democratie niet minder machtig. Men kan hier een vuist maken, als men geen hand heeft. Men houdt meer over, naarmate men meer uitgeeft. De staat vermeerderd zijn uitgaven en verlaagt zijn belastingen. Althans zoo verwachtten het de democraten in Engeland. En hier is men evenver gevorderd.

Zelfs calvinisten, die synoden vormen, zijn niet minder machtig.

Zij wijzen stellingen, die zij eens plechtig hebben vastgesteld en verklaren dan, dat alles tegelijk veranderd en gelijk gebleven is.

De democraten hebben hier ook alles uitgevonden. En daar is geen ding goed gebeurd of zij volbrachten het. Zoo hebben de democraten van de partij van den arbeid zelfs de wijsheid in pacht voor de leiding van leger en vloot. Het gebroken gewoortje is nu een stengun geworden.

Maar kerkelijke leiders zijn niet minder machtig. Zij zeggen, dat in kerkrechtelijken stijl het woord tenzij hetzelfde beteekent als tot dat.

Nog zijn er zelfs in onzen kring, die verklaren, dat liefde tot den naaste beteekent, dat men hem helpt zijn misdaden te vergeten, door hem te zeggen: och wij zijn allen zondaren niet waar, en wij hebben allemaal wel schuld.

Zoo zou indertijd de profeet Nathan het koning David vrij wat gemakkelijker hebben gemaakt, dan hij het toen deed.

Wij leven dus in een tijd van niet dan mirakels. En in een tijd van niet dan democratie. En nu zouden daar menschen moeten samenkomen om ons duidelijk te maken, wat wij voor vast en bondig hebben te houden inzake de democratie?

Het kan in iemands geest vreemd toegaan, want toen ik dat las, rees eensklaps een aardige jeugdherinnering voor mij op.

Jeugdherinneringen heb ik niet veel. Die krijgt men eerst recht, als men heel oud is. Ik heb dat jaren geleden geleerd, toen, na een spreekbeurt ergens buiten ons gewest, een heel oude man op mij toekwam en zei: kent u misschien mijnheer A. ten uwent? Ik antwoordde: zeker, die ken ik heel goed. Wel, zei toen die man, wil u dan de hartelijke groeten van mij als oud vriend aan hem overbrengen? Ik zei: zeker wel, en voegde er aan toe: hebt U dien grooten man goed gekend? O zeker, antwoordde hij, ik ging met hem op de bewaarschool.

Zie, dat zijn ver teruggaande jeugdherinneringen. Ik bepaal mij tot die van eenigszins verder gevorderden leeftijd.

Wij hadden op ons dorp twee wijze mannen. De overigen waren allen, geloof ik, heel gewone menschen, zooals gij en ik.

Wij, jonge lieden, hielden veel van hen en groepeerden ons gaarne om een van hen heen, en luisterden dan met veel spanning en intens genoegen naar hun opmerkingen. De ouderen zeiden, dat er bij beiden een streepje door liep, maar dat betwistten wij op goeden grond.

De ene wijze keek het liefst in de lucht. Hij was een sterrenkundige. Voorts loste hij voor ons ook alle vragen omtrent allerlei nieuwe uitvindingen op geniale wijze op.

Eens stond hij een tijdlang ernstig na te denken. Want onze meester had zich bij het gezelschap gevoegd en zei: nu moet u mij eens vertellen: wie geeft

het meeste licht, de zon of de maan, maar, zei meester, ik moet er evenwel — dat was een geliefkoosd woord van hem — bijvoegen, dat de zon, zooals u weet, de dag mee heeft.

Dat is juist, zei de wijze toen na eenig peinzen, en daarom kom ik nu tot de conclusie, dat de maan het wint.

Als wij thans nog zulke wijze menschen hadden, zouden ze in parlementen en sommige synoden en soortgelijke voornamen samenkomsten geen schitterend figuur maken?

Maar nu de andere wijze. Die had een zwaar hoofd in vele dingen en keek gemeenlijk naar den grond. Hij voegde zich graag bij een groepje van menschen, die wij in het dorp af en toe rustig samen zagen redeneeren, zoo voor de smidse of bij een straathoek.

Men was wat bang voor hem. Want hij luisterde gemeenlijk rustig toe, maar, zoodra hij een groot woord hoorde, viel hij in met de vraag: verklaar u nader, vriend. Zoo bijv. als iemand had gezegd: zie dan wordt de maatschappij harmonisch, dan zei hij: verklaar u nader. En dan zei die man ietwat verlegen: ja, harmonisch natuurlijk. O zoo, was dan het antwoord, is dat natuurlijk; maar ik heb nog geen antwoord op mijn vriendelijk verzoek. Dan werd die ander boos, omdat hij geen antwoord had, en riep zoo iets van: loop naar de maan. Waarop dan aanstonds het bescheid volgde: o zoo, moet ik het daar zoeken. En dan ging er een daverend gelach op, ten koste van het slachtoffer. Maar onze Socrates vervolgde rustig zijn weg, en keek naar den grond.

Begrijpt gij, dat men onrustig werd, als hij naderde? Hoe mis ik nu dien wijzen man uit ons goede dorp.

Want leven wij niet in de gesprekken van thans in voortdurend misverstand? Als onze meester ons van de spraakverwarring bij Babel vertelde, zei hij, dat de menschen toen plotseling alle ding met verschillende namen gingen noemen. De een zei dit en een ander dat, en dan verstonden zij elkander niet meer. Dat was duidelijk. Maar wij kennen thans een heel andere spraakverwarring. Wij gebruiken in ons redeneeren over politieke en kerkelijke en maatschappelijke dingen dezelfde woorden, en dan verstaan wij elkander nog minder. Ook een heel erge spraakverwarring.

Men zegt dan, dat wij langs elkander heen praten, maar dit geeft den toestand niet zuiver weer. Wij spreken met gelijke woorden dwars tegen elkander in.

Onlangs sprak ik u van een vereeniging van geleerde mannen, die gedurig bezig zijn om de waarde, zelfs de gevoelswaarde van de woorden, die wij uiten, zuiver te bepalen. Dat wordt een soort geestelijk Esperanto. Dat het gelukken zal valt zeer te betwijfelen.

Daar is al eerst het woord: democratie. Op de vergadering van de wereld-unie van staten spreekt men met dit woord rechtlijnig tegen elkander in.

Zoo wil men het inzake een ander woord in een wereld-unie van kerken. En dat is dan nog wel een raad. Het wordt zelfs zoo, dat volgens vele menschen, er een nieuwe wereldoorlog voor noodig zal zijn, om eens voor goed uit te maken, wat democratie zal beteekenen. En een nieuwe kerkvervolging in het andere geval.

Gij zult toestemmen, dat dit geen kleinigheid is.

Vooral omdat het woord democratie den menschen als op de lippen bestorven ligt. Wij hooren, dat wij thans reeds democratisch zijn in den staat door het algemeen stemrecht. Nu moeten wij nog democratisch worden in de maatschappij. De een zegt: geleide economie. De ander: bedrijfsorganisatie is ook al voldoende. De een: volledige zeggenschap van den arbeider; de ander: medezeggenschap is genoeg.

Maar als ik nu vraag: medezeggenschap voor alle arbeiders?, dan wordt geantwoord: neen, dat gaat natuurlijk niet. Voor een vakbondleider.

En als ik dan de schuchtere vraag opwerp, of de arbeider dan niet in plaats van een, twee meesters krijgt, dan doe ik maar verstandig direct door te loopen zonder op antwoord te wachten.

Er is meer van dien aard.

Daar zijn menschen in onze dagen op politiek gebied, die zich Calvinisten noemen, en die verklaren, dat een politieke of sociale vereeniging zich wel christelijk kan noemen, maar niet Schrift en belijdenis tot grondslag kan nemen. Er is zelfs beweerd van zeer geleerde zijde, dat elke vereeniging haar eigen belijdenis moet maken.

En voorts wordt nog betoogd, dat een Calvinistische vereeniging met hetgeen in de kerken geschiedt, al wordt men daar ook als revolutionair uitgeworpen, niets, maar dan ook niets te maken heeft. Want men is interkerkelijk. Als ik dat hoor, denk ik aan het verzoek van den wijze van ons dorp: verklaar u nader, vriend.

Want als wij de practijk nagaan wordt het steeds minder helder wat interkerkelijk beteekent. Want aan den eenen kant zegt men met de kerken niets te maken te hebben, maar daarna gaat men bezig — daarop wees ds den Boeft, die ook gaarne vraagt naar den inhoud der groote woorden, die wij alzo vernemen — om zuiver na te rekenen, of de leden van verschillende kerken wel allemaal, naar de getalsterkte dan, gelijk op deelen in het bezetten van postjes en baantjes. Zoodat dan niet de eerste vraag is: is die man bekwaam voor het ambt, dat wij hem toebetrouwen, maar: tot welke kerk behoort hij?

Dat is alles heel vreemd. Wat is een Calvinist? Is dat een man der Reformatie, d.w.z. weet hij waar

de kerk kerk ge meer hetz belijdenis taal sprak

Nog nie toegegeve zigde om thans zeg maar zij weer is boosheid.

Wij he van de de wereld docratisch de, dat hi tenen opz zorg wij dan in di kennen.

Toen h drukking vakbonden keerd „ve zelfde, en zijn wij v vreemd g

Ik mer het regen lieve mar ik beleef alleen ma

En dan z Zoo zo ervaren v Groote wij zien d

Wij lev heid ontg

Ik den der wijze geslagen. zoo is, or

Iemand wone din nadenken. hen toe t

In onze ken op, hun vert

Werp b De man Met ha

Beros Kantens; l

Aange Houwerzij

Bedan Stadskana

— ROT Molenwei Handboek

— DR/ kade 8.

— SLIJ Middeldie

— ZOU Spui D 26

— STU kampstras

— DS kerk te U waarvan l

— DS 6½-jarig een predil diking wi volharding

— DS jarige am met een l nadegesch teekenis

— DS I nemen van om Zonda

— ZWA was het e Na ruim ving zij tr

— ZWA door Da J Spreker z